

WOJCIECH ANTONI ZMARZ OFMCONV (1907–1990)

Zmarz Antoni urodził się 5 lutego 1907 r. w Rymanowie, w powiecie sanockim jako syn Adama i Julii z domu Królickiej. Do szkoły podstawowej uczęszczał w Rymanowie w latach 1913–1918. Uczęszczanie do niej przerwała na jeden rok szkolny (1913/1914) pierwsza wojna światowa. Szkołę średnią odbywał najpierw w Sanoku (1918–1921), potem we Lwowie w II Gimnazjum (1921/1922), a następnie w Małym Seminarium Braci Mniejszych Konwentualnych (Franciszkanów) we Lwowie (1923–1927).

Do Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych (franciszkanów) wstąpił dnia 19 sierpnia 1923 r. Odbył roczny nowicjat we Lwowie (1924–1925), przyjmując imię zakonne Wojciech. Pierwsze śluby zakonne brat Wojciech złożył we Lwowie w dniu 25 sierpnia 1924 r., a wieczyste w Krakowie 4 marca 1928 r.

Studia pierwszego roku filozofii (1926/1927) odbył w Seminarium zakonnym Braci Mniejszych Konwentualnych we Lwowie, zaś drugiego (1927/1928) w Wyższym Seminarium Duchownym OO. Franciszkanów w Krakowie.

Studia teologiczne odbył w Krakowie w latach 1928–1930 i po trzecim roku teologii wyświęcony został na kapłana 22 czerwca 1930 r. w naszej franciszkańskiej bazylice w Krakowie. Święcenia kapłańskie poprzedziło otrzymanie święceń subdiakonatu dnia 23 lutego 1930 r. w kościele OO. Karmelitów Bosych i święcenia diakonatu w dniu 5 kwietnia 1930 r.

W niespełna miesiąc po święceniach kapłańskich dnia 20 lipca 1930 r. o. Wojciech odprawił mszę prymicyjną w Rymanowie, czyli prawie w pół roku po śmierci swojej matki, która zmarła 24 stycznia 1930 r.

Po prymicjach i odbytych wakacjach o. Wojciech wyjechał do Warszawy, aby studiować prawo kanoniczne na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Warszawskiego i uzyskać po czterech latach studiów (1930–1934) stopień licencjata teologii. W czasie studiów mieszkał *de familia* w konwencie warszawskim i pełnił obowiązki ekonoma klasztoru warszawskiego oraz włączał się w pracę kapłańską w kościele.

Po ukończeniu studiów w Warszawie o. Wojciech został skierowany 11 lipca 1934 r. do Halicza, jako opiekun kleryków, którzy tam spędzali wakacje. Następnie oddelegowany został do pracy w Wyższym Seminarium Duchownym OO. Franciszkanów w Krakowie jako wicemagister kleryków (1934–1936) oraz wykładowca prawa kanonicznego. Ten ostatni obowiązek – z małymi przerwami – wypełniał aż do 1980 r. Poza tym opiekował się biblioteką klasztorną i seminaryjną.

W 1936 r. został wybrany na rektora Wyższego Seminarium Duchownego OO. Franciszkanów w Krakowie. Funkcję tę pełnił do 1 lutego 1945 r. Jeśli się weźmie pod uwagę ciężkie warunki wojenne i okupację nie łatwą miał o. Wojciech pracę pedagogiczno-dydaktyczną w Seminarium. Hitlerowcy bowiem zajęli część klasztoru i seminarium i umieścili w nich ludzi świeckich, szczególnie rodziny członków gestapo. Ciasnota i częste wizytacje władz okupacyjnych nie pozwalały prowadzić normalnego życia seminaryjnego.

Po ustaniu działań wojennych, na posiedzeniu Definitorium Prowincji w Krakowie dnia 1 lutego 1945 r. o. Wojciech został wybrany gwardianem klasztoru krakowskiego i pełnił ten obowiązek do kapituły prowincjalnej w 1947 r.

Z kolei na odbywającej się w dniach 21–24 lipca 1947 r. w Krakowie kapitule prowincjalnej został wybrany prowincjałem Prowincji św. Antoniego Padewskiego i bł. Jakuba Strzemię OO. Franciszkanów w Polsce. Następna kapituła prowincjalna (4–6 lipca 1950 r.) w Krakowie wybrała o. Wojciecha na prowincjała na drugą kadencję. Nie było mu dane jednak do końca sprawować tego urzędu, gdyż 7 października 1951 r. władze komunistyczne aresztowały o. Wojciecha i niesłusznie skazały na 7 lat więzienia. Wyrok odsiadywał najpierw w Krakowie na ul. Montelupich, a potem w Wiśniczu Nowym. Za nienaganne sprawowanie się w więzieniu został przedterminowo zwolniony 10 marca 1955 r. Odsiedział jednak karę 4 lat pozbawienia wolności.

W roku następnym, na kapitule prowincjalnej, która miała miejsce w dniach 18–21 lipca 1956 r., został ponownie wybrany gwardianem konwentu krakowskiego i asystentem prowincjalnym.

Trzy lata później, podczas kapituły prowincjalnej (7–9 lipca 1959 r.) wybrano o. Wojciecha po raz trzeci na prowincjała. Był także kilkakrotnie wybierany na asystenta prowincjalnego. Pełniąc te obowiązki wykładał jednocześnie prawo kanoniczne, a także teologię moralną w Wyższym Seminarium Duchownym OO. Franciszkanów w Krakowie. Wykładał również w Częstochowskim Wyższym Seminarium Duchownym i w Instytucie Teologicznym Księży Misjonarzy.

Pracował również bardzo ofiarnie w sądzie kościelnym w Krakowie I-ej i II-ej instancji, gdzie od 1934 r. był obrońcą węzła małżeńskiego. Przez wiele lat pełnił także urząd sędziego posynodalnego.

Dnia 17 listopada 1969 r. – ówczesny kardynał Karol Wojtyła – mianował o. Wojciecha tymczasowym Przewodniczącym Komisji egzaminów jurysdykcyjnych dla kapłanów tak diecezjalnych jak i zakonnych w Archidiecezji Krakowskiej, którzy nie ukończyli jeszcze 10 lat kapłaństwa.

Wojciech Antoni Zmarz OFMConv (1907–1990)

Ponadto o. Wojciech był kuratorem kilku zgromadzeń zakonnych, zwłaszcza żeńskich. Współpracował z wieloma z nich przy odnowie ich konstytucji zakonnych po Soborze Watykańskim II, służąc konsultacjami prawnymi oraz sporządzając przekłady wielu konstytucji i statutów zakonnych na j. polski. Wyraz tej żmudnej pracy łatwo dostrzec w wykazie pozycji dorobku pisarskiego o. Wojciecha [zob. Aneks].

Pracował również jako promotor wiary w procesie diecezjalnym i apostołskim sług bożych: brata Alberta Chmielowskiego, o. Rafała Kalinowskiego, dzisiaj już świętych oraz Angeli Truszkowskiej i Urszuli Ledóchowskiej dzisiaj błogosławionych. Był wicepostulatorem w procesie diecezjalnym bł. królowej Jadwigi, której kanonizacji nie było dane mu doczekać i Zygmunta Szczęsnego Felińskiego. Dużo pracy włożył w przygotowanie procesu sługi bożego Rafała Chylińskiego, dzisiaj również błogosławionego.

Piękne chwile przeżył o. Wojciech dnia 22 czerwca 1980 r. w Bazylice św. Franciszka w Krakowie, gdy świętował swój jubileusz 50-lecia kapłaństwa. Życzenia na ręce jubilata przesłał wówczas Ojciec Św. Jan Paweł II, Generał Zakonu o. Vitalis Bommarco razem z wikariuszem zakonu o. Błażejem Kruszyłowiczem, ks. prymas Polski Stefan Wyszyński, ks. kardynał Franciszek Macharski, i inni dostojnicy duchowni i świeccy.

Niemniej jednak, mimo wieku – jeszcze przez następne niemal 10 lat nadal służył i Zakonowi i innym zgromadzeniom zakonnym swoją wiedzą prawnika i teologa.

22 czerwca 1990 roku o. Wojciech obchodził kolejny jubileusz – 60-lecie kapłaństwa. Świętował go Eucharystią o godz. 10.00 w bazylice franciszkańskiej w Krakowie. Homilię z tej okazji wygłosił o. Zdzisław Gogola, prowincjał Prowincji św. Antoniego Padewskiego i bł. Jakuba Strzeмиę w Polsce.

Ostatnie dwa lata życia o. Wojciecha naznaczone były chorobą wrzodów żołądka, której nasilenie miało miejsce w październiku 1987 r. Po udanej operacji o. Wojciech powrócił do klasztoru, a w maju 1988 r. udał się do sanatorium w Krynicy. Stan zdrowia o. Wojciecha był stabilny aż do października 1990 r., gdy na skutek nasilenia choroby musiał znów udać się do szpitala. Mimo prawie dwumiesięcznych starań lekarzy postępująca choroba zakończyła doczesne pracowite życie jubilata. Ostatnie dni spędził on w klasztorze krakowskim, oddając ducha Panu w przeddzień Uroczystości Niepokalanego Poczęcia NMP dnia 7 grudnia 1990 r. Pogrzeb o. Wojciecha odbył się dnia 10 grudnia 1990 roku. Jego przebieg następująco opisał kronikarz klasztoru: „Po przeniesieniu ciała zmarłego z kaplicy bł. Salomei do bazyliki, odśpiewano najpierw jutrznię, a następnie, o godz. 11.00 odprawiono mszę św. w koncelebrze liczącej około 70 kapłanów, której przewodniczył bp Julian Groblicki, bliski przyjaciel o. Wojciecha. Kazanie wygłosił o. prowincjał Zdzisław Gogola. We mszy św. uczestniczyła rodzina zmarłego, duża grupa wiernych i wiele sióstr zakonnych wraz z przelożonymi generalnymi. Po mszy św. ciało zmarłego przewieziono na cmentarz Najśw. Salwatora i tam o godz. 13.00 złożono w franciszkańskim grobowcu. Modlitwom na cmentarzu przewodniczył ks. bp J. Groblicki, który

w krótkim słowie, wygłoszonym na zakończenie pogrzebu, podkreślił wkład pracy o. Wojciecha na rzecz Archidiecezji Krakowskiej przez chętne, dokładne i wytrwałe wykonywanie różnych prac i zadań. Żegnając o. Wojciecha modliliśmy się o to, aby Pan Bóg dał mu za pobożne, pracowite i ofiarne życie wieczną nagrodę” (*Wiadomości z Prowincji św. Antoniego Pad. i bł. Jakuba Strzemię OO. Franciszkanów w Polsce*, 1(179), 1991, styczeń–luty, s. 60).

Aneks

Dorobek naukowy:

1. *Władza spowiednika w roku jubileuszowym*, „Gazeta Kościelna” 41(1934), ss. 287–288, 300–312.
2. *Stowarzyszenie pomocnicze w Akcji Katolickiej*, „Gazeta Kościelna” 42(1935), ss. 349–351, 363–364.
3. *Polska bibliografia prawa kanonicznego 1926–1933*, „Ateneum Kapłańskie” 35(1935); 36(1935); 37(1936); 38(1936).
4. *Rasegna di letteratura giuridica polacca (anno 1932)* [współred. E. Jarra], Roma 1936, w: „Istituto dei Studi Legislativi” nr 4, ss. 327–362.
5. *Czy kleryk może pełnić funkcje subdiakona podczas mszy uroczystej?*, „Ateneum Kapłańskie” 37(1936), ss. 170–173.
6. *Udzielanie Komunii Św. w czasie pasterki*, „Ateneum Kapłańskie” 38(1936), ss. 491–494.
7. *Czas udzielania wyższych święceń*, „Ateneum Kapłańskie” 40(1937), ss. 86–91.
8. *Udział duchownych, świeckich i zakonników w pogrzebie*, „Ateneum Kapłańskie” 42(1938), ss. 472–481.
9. *Casus moralis. Jeszcze o jurysdykcji*, „Gazeta kościelna” 46(1939), ss. 148–149.
10. *Polska bibliografia prawa kanonicznego od wynalezienia druku do 1940 r.*, [współred. z J. R. Bar], t.1, Lublin 1960, Tow. Nauk. KUL nr 8, ss. 284; t. 2, Lublin 1947.
11. *Brakowało naszej staranności. Wznowienie procesu beatyfikacyjnego królowej Jadwigi*, „Tygodnik Powszechny” 5(1949), nr 19, s. 3.
12. *Czeka nas praca*, „Tygodnik Powszechny” 5(1949), nr 20, s. 7.
13. *Teologia moralna. Szkice wykładów 1941/42* (rękopis).
14. *Rychwałd. Historia obrazu*, ss. 58 (maszynopis).
15. *Pogadanka o nowych Konstytucjach*. SS. Michaelitki, Miejsce Piastowe, 1988 (rękopis).
16. *Życiorys Królowej Jadwigi napisany przez wicepostulatora sprawy*, o. Wojciecha Zmarza, Kraków 1972, ss. 60 (maszynopis brak ss. 3–4).
17. *Czy Królowę Jadwigę możemy tytułować błogosławioną?* (maszynopis, ss. 6).
18. *Kurs Akcji Katolickiej dla Czc. Duchowieństwa Archidiecezji Warszawskiej we dn 13–15 stycznia 1931 r. Podstawy Akcji Katolickiej* (rękopis).
19. *Udział duchownych świeckich i zakonników w pogrzebie*, „Ateneum Kapłańskie” 24, t. 42.
20. *Powołanie*, ss. 4 (rękopis).
21. *Sprawa Królowej Jadwigi. Dziennik czynności 28.03.1967–4.04.1975* (rękopis).
22. *Wykłady i homilie*, ss. 1000 (rękopis i maszynopis).
23. *Notatki do wykładów i homilii oraz nauk rekolekcyjnych*, 1972 (rękopisy).
24. *Konferencja do SS. Marianek z ok. 75-lecia śmierci Założyciela*, Kraków 9.01.1971, ss. 13 (maszynopis).

Wojciech Antoni Zmarz OFMConv (1907–1990)

25. *O Kościele. Doksztalcanie sióstr juniorystek*, 1974/75, ss.58 (rękopis).
26. *Władza w żeńskim zgromadzeniu zakonnym*, ss. 20 (maszynopis).
27. *Spotkania naukowe teologów moralistów 5–6.09.1967 r.* Warszawa-Bielany ATK, ss. 29 (maszynopis).
28. *Nauka o niezmienności prawa przyrodzonego i boskiego*, Kraków 1944, ss. 10 (maszynopis).
29. *Kalendarium posługi o. Wojciecha Antoniego Zmarza (OFMConv) w Zgromadzeniu Sióstr św. Augustyna*, ss. 10 (maszynopis).
30. *Przepisy o kapitule klasztornej uchwalone przez Kapitułę Generalną Nadzwyczajną w Zakonie Braci Mniejszych Konwentualnych w roku 1981*, ss. 17 (rękopis i maszynopis).
31. *Provincia S. Antonii Patavini et B. Jacobi de Strepa in Polonia. Responsum ad quaestiones a Ministro Generali in litteris de die 2 Augusti 1974 anni propositis*, ss. 11 (maszynopis).
32. *Addenda ad „Ratio Generalis Studiorum OFMConv” pro studiis regendis in Provincia S. Antonii Patavini et B. Jacobi de Strepa in Polonia atque in Provincia Immaculatae Conceptionis B.M.V. in Polonia*, Kraków – Warszawa 1967, ss. 7 (maszynopis).
33. *Reguła i Konstytucje Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych Świętego Ojca Franciszka, Niepokalanów 1987* (przekład i korekta).
34. *Statuty Generalne Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych Świętego Ojca Franciszka, Niepokalanów 1987* (przekład i korekta).
35. *Korekty: Statuty Zgromadzenia Sióstr Św. Elżbiety III-go Zakonu Św. Franciszka, Cieszyn 1980*, ss. 81 (maszynopis); *Zakon Szpitalny Św. Jana Bożego – Konstytucje*, Rzym 1984, ss. 77 (maszynopis); *Zakon Szpitalny Św. Jana Bożego – Statuty Generalne*, Rzym 1984, ss. 80 (maszynopis);
36. *Uwagi do artykułu ks. dra H. Misztala „Krakowskie sprawy beatyfikacyjne i kanonizacyjne za rządów Karola Kardynała Wojtyły”*, ss. 8 (maszynopis i rękopis).
37. *Luźne uwagi do dyskusji nad przypadkiem sumienia o obowiązku udzielania wiernym sakramentów*, ss. 2 (maszynopis).
38. *Notula testium... quos nominat...*, ss. 2 (maszynopis).
39. *Dyskusja nad poprawkami do Konstytucji i Statutów Generalnych naszego Zakonu [OFMConv]*, ss. 17+załęcz. (rękopis i maszynopis).
40. *Reguła i Konstytucje Zakonu Sióstr Klarysek, Niepokalanów 1991* (przekład i korekta).